№ 6 ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆՎԱՐԻ — 1915 — ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԿԻՐԱԿԻ 11 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 6

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ. Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1915 Թ. ՀԱՄԱՐ

(44-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է՝

12 և 11 ամիսը	10 ամիսը	9 ամիսը	8 ամիսը	7 և 6 ամիսը	5 ամիսը	4 ամիսը	3 ամիսը	2 ամիսը
10 րուբ.	9 րուբ.	8 րուբ.	7 րուբ.	6 րուբ.	5 րուբ.	4 րուբ.	3 րուբ.	2 րուբ.

Յունվարի 1-ից մինչեւ փետրվարի 1-ը 85 կոպ.

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի, Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ:

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով: Յայտարարութիւնների համար պիտի վճարել՝ առաջին երեսի վրա տողատեղին (պէտիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կոպէկ:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կոպ. նամականիշ:

Հին բաժանորդներին խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

«Մշակը» ունի սեփական թղթակիցներ արևելեան և կովկասեան ռազմաճակատների վրա—Վարշավա և մօտակայ շրջաններում, Կարս, Սարիղամիշ, Բայազիդ և այլն:

ՊՐԷՄԻԱՆԵՐ

«Մշակի» ՏԱՐԵԿԱՆ այն բաժանորդները, որոնք 1915 թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից 1915 թ.) միանուագ կամ մաս-մաս վճարած կլինեն 10 րուբլի բաժանորդավճարը, կը ստանան 1915 թ. ընթացքում ՁՐԻԱԲԱՐ հետեւեալ նոր լոյս տեսնելիք գրքերը.

1) „Տանջվածը", մեծ վէպ ՇԱՀՐԻԱՐԻ, հայկական յեղափոխական կեանքից:

2) „Հայկական հարցը", լուսաբանված դօկումէնտներով, մի ստուար հատոր, պատկերներով:

Ծանօթ.—Արտասահմանեան բաժանորդները պրէմիաները ստանալու համար պիտի ուղարկեն ճանապարհածախքը, որի քանակը կը յայտարարվի իր ժամանակին:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երկուշաբթի, յունվարի 12-ին,

ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԽՈՒՄԲԸ

կը ներկայացնէ

ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ

Դրամա 5 արար., Լ. Շանթի:

Մասնակցում է ամբողջ խումբը:

Տեղերի գները սովորական են: —◆— Սկիզբը երեկոյեան ժամը ճիշդ $7^1/_2$-ին:

Ռեժիսսեօր՝ ՍԵԽՈՒՄԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Ա. Եղեկեան, Ց. Զմշկեան

տп. (ա. օ.) 15. 2—2

Այսօր, կիրակի, յունվարի 11-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ

նշանակված է

ՀԱՅ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

անդամների ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ շարունակութիւնը.

Օրակարգի խնդիրներն են.

1) Ընտրութիւն Ընկերութեան նախագահի:

2) Ընտրութիւն Վերստուգիչ Յանձնաժողովի անդամների:

3) Զեկուցումն վարչութեան՝ ընթացիկ հարցերի մասին:

Ընկերութեանս անդամակցել ցանկացողները թող դիմեն գործավար Ս. Եսայեանին:

տп. (ա. օ.) 12. 3—3

ՆՈՐ ՄԻՋՈՅ

Որպէս անվնաս, կատարելագործված և ամենալաւ միջոց նոր և հին հօնօրրէի (տրիպպերի) դէմ, առաջարկում ենք կապսիւլներ «Ա» Յակոբեանի, (капсюли «А» Акопяна), որը թոյլատրված է գլխաւոր բժշկական խորհրդից № 765:

Բոլորովին բժշկվելու համար հարկաւոր են 4 արկղ, իսկ քրօնիկական (հնացած) հիւանդներին—վեց արկղ:

Գինն է՝ մէկ արկղի 2 ր. 50 կ. (60 հատ) } կարելի է ստանալ պօստով
» $1/2$ արկղի 1 ր. 50 կ. (30 հատ) } վերադիր վճարով:

Ծախվում է բոլոր մեծ և յայտնի դեղատներում և դեղատան պահեստներում: Գործածելու ձեռնարկը կցվում է արկղիկին: Գլխաւոր պահեստն է ամբողջ Ռուսաստանի համար. Москва, Срѣтенка, Просвиринъ, домъ 7. Հասցէն նամակների համար՝ Москва, почт. ящ. № 486, Акопяну. Հեռագիրների համար՝ Москва, Аняносъ.

(կ.) տп. 1096. 6—3

ԽԱԹԱԲԱԼԻՍՏՆԵՐ բոլոր երկիրների, միացէք և շտապեցէք ու 1915 թ.

Երգիծաբանական շաբաթաթերթ

Xs. ԽԱԹԱԲԱԼԱՅԻՆ Xs.

Բաժանորդագրվեցէ՛ք

Տարեկան գինն է 5 ր., կէս տարվանը 3 ր.: Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція «ХАТАБАЛА».

Լոյս տեսան №№ 1, 2 և 3 և ուղարկվեցին բաժանորդներին և գաւառական գործակալներին:

տп. (չ. կ.) 17. 3—1

Պարսկահայ Փախստականներին Օգնող Յանձնաժողովը յայտարարում է ի գիտութիւն բոլոր պարսկահայ փախստականների, որ Յանձնաժողովի գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւօտեան ժամը 10—2: Այն բոլոր անձնաւորութիւնները, որոնք պէտք ունեն Յանձնաժողովի բարոյական և նիւթական աջակցութեան, կարող են դիմել գրասենեակը:

Հասցէն՝ Сергіевская 20, домъ Лисиціана («Հասկերի» խմբագրութիւն):

տп. (չ.) 16. 2—1

Натуральный

МУРАВЬИНЫЙ СПИРТЪ

Съ прибавленіемъ Муравьинаго масла

Отъ простуды и ревматизма.

Старинное испытанное народное средство, радикально излѣчивающее даже самый застарѣлый ревматизмъ.

Почтовый адресъ: гор. Калуга, Дмитрію Дмитріевичу Карпову, имѣніе Тибекино.

тп. 18. 10—1

ЗАМѢЧАТЕЛЬНЫЕ

Бѣлые Грибки и Опепочки,

Отварены въ натуральномъ уксусѣ, на чисто-рафинадномъ сахарѣ.

Передъ отваркой всѣ грибы промываются въ растворѣ лимонной соли.

НА ВЫСТАВКАХЪ ВЫСШІЯ НАГРАДЫ

—◆ Золотыя медали. ◆—

Почтовый адресъ: гор. Калуга, Дмитрію Дмитріевичу Карпову, имѣніе Тибекино.

тп. 19. 10—1

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ

(ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ)

Այսօր, կիրակի, յունվարի 11-ին

ՀԱՅԿ. ԴՐԱՄ. ԽՄԲԱԿՑ.

կը ներկայացնէ

ԱՒԱԶԻ ՎՐԱ

Դրամա 4 գործ. հեղ. Յովհ. Մալխասեանի:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒՄ ԵՆ.—տ. տ. Աբովեան Գրիգորեան, Զաբէլ, Յասմիկ, օր. Վանեցեան, պ. պ. Աղաբաբեան, Փաւրոշ, Գալստեան, Գօլանջեան, Գոբեան, Եանիկեան, Երամեան, Լազարեան, Յարութիւնեան II, Սերժ և ուրիշներ:

Սկիզբը երեկ. ճիշդ ժամը $7^1/_2$-ին:

Տեղերի գները 4—50 կ.:

Ռեժիսսեօր՝ ԱՄՕ-ԽԱՐԱԶեԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝

Պ. պ. Ա. Ելիզբարեան և Ե. Խարազեան

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՍՈՅԹԻ 3%-Ը ՅԱՏԿԱՑՎԱԾ Է ՊԱՀԵՍՏԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ:

տп. 20. 1—1

ԿՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Ռտիշչեվսկայա 13, տէլէֆօն 4—21.

Ընդունելութիւն թէ կանանց և թէ ծնունդ, նոյնպէս և վիրաբուժական կարիք ունեցող մնայուն (стаціонарь) հիւանդների (բացի վարակիչ և հոգեկան հիւանդութիւններից) վաղօրօք գրվելու պայմանով:

Ընդունելութիւն՝ կանանց հիւանդ. ամեն օր՝ ժ. 11—12 առ.:

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Յարութիւնեան

Ն. Ն. Վեսելովզորով

Վ. Ա. Զակրժեվսկի

Ի. Գ. Կալամկարեան

Ա. Ա. Նովիցկիյ

Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան

Ա. Ր. Փիշէր

Ս. Պ. Շահպարոնեանց

(ե կ.) տп 970. 100—20

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Մ. Յ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Նախկին օրդինատ. Մոսկվայի համալսարանի և ասսիստենտ Բեռլինի համալսարանի պրօֆ. Պօզների:

Ընդունում է հիւանդներին միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւններով, առ. ժ. 10—12, երեկ. ժ. 4—6: Սօլօլակ՝ Ռտիշչեվսկայա փող. սեփ. տուն, № 1, Երգիհաւէջների բնակատեղիի դիմացը, տէլէֆօն 10—58.

(չ. ու. կ.) տп. 875. 70—47

ԲԺԻՇԿ

Շուշանիկ Նարաբեան

(Մասնագէտ կանանց հիւանդութիւնների եւ մանկաբարձութեան):

Ընդունում է հիւանդներին՝ (առ. ժ. $12^1/_2$—2. (եր. ժ. 4—6.

Հասցէն՝ Սօլօլակ, Ռտիշչեվսկայա փ. № 1. Հեռախօս 10—58.

ե.հ.կ.) տп. 784. 100—55

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԵՕՆՃԵԱՆ

վերաբանալով վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը. պլոմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացումը առանց ցաւի:

Ընդունելութիւնը ամենայն օր.

Առաւ. 9—2 ժ.

Երեկ. 4—7 ժ.

Կիրակի օրերը 10—12.

Լերմոնտովսկայա փողոց № 1. մուտքը Նոքաքիաղիցից:

տп. (Տ.կ.) 804. 0—77

ՄԵՐ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔԸ

I

Մի քանի անգամ մենք խոստացանք թէ մեր ընթերցողներին և թէ այն անձանց, որոնք նամակներով, հեռագիրներով և անհատապէս դիմել և դիմում են մեզ, սկսած 1914 թ. սեպտեմբերից, ոչ միայն Ռուսաստանի զանազան կէտերից, այլ և արտասահմանից, պարզել մեր դիրքը դէպի այն մարմինը, որ կոչւում է իրան «Հայկական Ազգային Կենտրոնական Բիւրօ», և մեր վերաբերմունքը դէպի նա ու կարծիքը նրա մասին:

Ինչպէս յայտնեցինք «Մշակի» անցեալ տարվայ № 295-ի մէջ, որոշ յարգելի պատճառներով մենք դժուարանում էինք կատարել այդ խոստումը, և ներողութիւն ենք խնդրում, որ միայն այսօր մենք հնարաւոր ենք գտնում արտայայտվել այդ բիւրօյի մասին. ներողութիւն ենք խնդրում, որ մենք չը կամեցանք նաև մասնաւոր նամակներով պատասխանել, որովհետև մենք զգում էինք, որ վերջ ի վերջոյ ստիպված պէտք է լինենք հարցը հրապարակի վրա դնել և հրապարակօրէն յայտնել մեր կարծիքը:

Որպէսզի հասկանալի լինի մեր բռնած դիրքը և վերաբերմունքը, մենք պէտք է նախ բացատրենք, թէ մեզ դիմողները ի՛նչ էին կամենում իմանալ. երկրորդ՝ մենք պէտք է բացատրենք, թէ ի՛նչ պարագաների և պայմանների մէջ ծագեց այդ բիւրօն, այսինքն մենք պէտք է շօշափենք նրա պատմութիւնը:

Մենք առաջ կը բերենք միայն 4 դիմումն՝ Ամերիկայից, Ռումինիայից, Անգլիապետեան երկրից և Ռուսաստանի խորքից՝ հեռագրով և նամակով, որովհետև մնացածները համանման բովանդակութիւն ունեն:

Ամերիկայից՝ հայ հասարակութեան մի մասը հեռագրով հարցնում է մեզ, թէ արդեօք Թիֆլիսում գոյութիւն ունի՞ մի մարմին կամ բիւրօ, որ համարվի ազգային, որին կարելի լինի վերաբերվել ամենայն վստահութեամբ, թէ նա հայ ժողովրդի իղձերի և կամքի արտայայտիչ է և ոչ-կուսակցական:

Ռումինիայից, նաև Բուլգարիայից նամակով յայտնելով, որ այդ երկիրներում հայրենասիրական բռնկումն կայ հայերի մէջ և շատերը կամենում են կամաւորներ գնալ, խնդրում են տեղեկացնել, թէ արդեօք կա՞յ Թիֆլիսում մի ազգային բիւրօ, որ համարվի արտայայտիչը հայ ժողովրդի կամքի և չը լինի կուսակցական:

Անգլիապետեան երկրից նամակով գրում են. «Որովհետև ընդհանրապէս ամեն տեղի հայ հասարակութիւնները, մասնաւորապէս մենք՝ Թուրքստանեան երկրի հայերս շատ ենք տուժել ինքնակոչ հայ Թայֆայական գործիչների՝ բիւրօյական պարոնների արշաւանքներից, ուստի մի տեսակ «չնչահաւատի» ցաւով ենք բռնված և այժմ գալող-գնացող բիւրօյականների կոչերին կասկածանքով ենք վերաբերվում, ուստի և հասարակութեան մի լայն մասի ցանկութեամբ դիմում ենք «Մշակին» և խնդրում հաւաստիացնել մեզ, թէ արդեօք գոյութիւն ունի՞ Թիֆլիսում ազգային կենտրոնական բիւրօ, որին կարելի լինի վերաբերվել ամենայն վստահութեամբ, որովհետև «Մշակի» խօսքը և հաւաստիացումը մեզ հետաքրքրող հարցերի մասին մեզ համար ամեն դօկումենտներից բարձր է»:

Նովգորոդի նահանգի մէջ ապրող հայերի մի խմբի կողմից մի յարգելի անձնաւորութիւն, յայտնելով որ այդտեղ կայացած հայկական ժողովի մէջ տեղի է ունեցել Մօսկվայից եկած մի գործչի զեկուցումը, և զեկուցողը՝ խօսելով Պետական Դումայի անդամ Մ. Աջէմեանի Մօսկվայում արած զեկուցման և տպաւորութիւնների մասին Թիֆլիսի բիւրօյին վերաբերեալ՝ հաղորդել է ժողովին այն տպաւորութիւնը, թէ Թիֆլիսի բիւրօն զուրկ չէ կուսակցական ոգուց, հարցնում է, թէ արդեօք ճի՞շդ է այդ ամենը:

Բոլոր դիմողները միևնոյն ժամանակ դրականապէս հարց են դնում, թէ արդեօք «Մշակը» մասնակցո՞ւմ է այդ բիւրօյին և եթէ ոչ, ինչո՞ւ համար:

Ի նկատի ունենալով, որ մեր վերաբերմունքը բիւրօյին և կարծիքը դրա մասին բացասական է—իսկ թէ ինչու բացասական է, այդ կը բացատրենք մի քիչ յետոյ—մենք աւելի լաւ համարեցինք չը պատասխանել մեզ դիմողներին, երկիւղ կրելով որ մեր պատասխանը կարող է վհատութիւն և լքումն առաջ բերել հայ ժողովրդի այն մասի մէջ, որ հետևող է «Մշակին» և որի համար «Մշակի» խօսքը հեղինակաւոր է: Մենք գտնում էինք, որ որքան այդ բիւրօն առաջ է եկել ոչ օրինաւոր ձևով, կարելի է ասել ուզուրպատորական ձևով, բայց և այնպէս այն րօպէին, երբ հրապարակի վրա է դրված ազգային մի կենսական հարց, ջլատել մի մարմին, որ իրերի կամ բաղդի բերմամբ, թէկուզ ինքնակոչ կերպով ստանձնել է գործերի ղեկավարութիւնը, ցանկալի չէ, այլ պէտք է համբերել, տեսնել նրա գործունէութեան հետևանքը և ապա, եթէ այդ գործունէութիւնը սխալ ուղղութեամբ ընթանայ, բողոքել կամ հարցը հրապարակի վրա դնել:

Եւ մենք լռեցինք, լռեցինք և սպասեցինք:

Այսօր միայն խզում ենք մեր լռութիւնը և հարկ ենք գտնում բացատրութիւն տալ հայ հասարակութեանը և պարզել մեր վերաբերմունքը դէպի այդ բիւրօն, որ կոչվում է «Ազգային Կենտրոնական Բիւրօ», իսկ ոմանք եւս այնքան առաջ են գնում, որ կցում են նաև «համազգային» բառը:

Բայց առաջ պատմենք, թէ ինչպէս ծագեց այդ բիւրօն, և ապա կը խօսենք նրա գործունէութեան մասին:

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Թիֆլիսում տեղեկութիւններ են ստացված, որ Ալաշկերտի հովտի հայ ազգաբնակութիւնը գրեթէ ամբողջովին բնաջինջ է եղել թիւրքերից:

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.—«Арм. Вѣст.»-ում յունվարի 8-ից տպված է.

Կովկասեան գործակատում Թիւրքաց զօրքին մենք շարունակում ենք հալածել:

Ատրպատականեան երկրում հակառակորդին մենք ետ ենք մղում աջողութեամբ:

Յունվարի 5-ին մենք գրաւեցինք Գիրբէվէտի գիւղը և Սուլթան-Սէլիմ լեռան դիրքերը, պատճառելով թշնամուն խոշոր կորուստներ:

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ.—Պաշտօնական Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Սև ծովում յունվարի 6-ին և 7-ին ջրասուզեցինք մի քանի թիւրքական նաւեր:

Թօփալի և Օլթիի շրջանում ամբակո-

ծութեամբ հրդեհված և փչացված են թիւրքական զօրանոցները, քանդված է մի փարոս և ռմբակոծված է մի կամուրջ։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ արգելված է Թիւրքիա ներմուծել օտարերկրեայ լրագիրներ ու թերթեր, բացառութեամբ բուլղարականի, գերմանականի և ունգարականի։

ԿԱՀԻՐԷ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը մատնանշում է, որ Եգիպտոսի դէմ գործելու յատկացված թիւրքաց զօրքերը գտնվում են ամենաողբալի վիճակում։ Գերմանացի և թիւրք օֆիցէրների միջև տեղի ունեցան մի քանի արիւնալի ընդհարումներ։ 27 արաբ օֆիցէր բանտ են դրվել Երուսաղէմում։ Գերմանացի օֆիցէրները երկիւղ են կրում, որ արաբները կը կոտորեն իրանց անապատում։ Սուէզի ջրանցքի մօտ կառուցված ամրութիւնները բոլորովին անմատչելի են. Անգլիական զօրքը մեծաթիւ է և պաշտպանված է ուժեղ դաշտային ամրութիւններով, որի պատճառով թիւրքերը ստիպված են լինելու արշաւել ծովային նաւերի և ցամաքային թնդանօթների կրակի տակ։

(Լրագիրներից)

— Թաւրիզ են եկել բազմաթիւ գերմանացի օֆիցէրներ։ Թիւրքերի հետ միասին, նրանք զբաղվում են Ռուսաստանի դէմ պրօպագանդա մղելով։

— Պատասխանելով թիւրքաց կովկասեան զօրաճակատի շտաբին, Բ. Դուռը յայտնել է, որ նոր ոյժեր ղրկել անհնար է հանգիստանում։

— Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ «Գեբէն»ը ծանր վնասուածքներ ստանալու հետեւանքով, բոլորովին դուրս է ձգված կարգից և այսուհետև լողացող հիւանդանոցի է ծառայելու։

— Սիրիայից Լոնդոն եկած փախստականները պատմում են, որ Ջէմալ-փաշան յոյս ունի 18 օրում թիւրքական զօրքը հասցնել Կահիրէ։

— Խայիթում այս օրերս կազմվել է մի թափօր ի պատիւ սուլթան Մահմէդ V-ի և «հաջի» Վիլհէլմի, ինչպէս անուանում են թիւրքերը գերմանական կայսերին։ Թիւրքաց իշխանութիւնները յայտարարել են, որ Վիլհէլմը Մահմէդի քրոջ սերնդից է։

ԻԹԹԻՀԱԴԸ ՓՇՐՎԱԾ

II

Վերին Սարիղամիշը արդէն բոլորովին աւերակ է. ոչ բնակութիւն կայ, ոչ էլ բնակարան։ Մօտից անցնող հնագէտը կարող է ենթադրել, թէ մի քանի դար առաջ կործանված մի աւան է։ Այդ ենթադրութիւնը անշուշտ սխալ չի լինի, քանի որ Վերին Սարիղամիշի վերաշինութիւնը 1865 թւից լեզգիների, ինգուշների և չէչէնների գաղթից յետոյ է, իսկ բուն Վերին-Սարիղամիշը նոյնպէս թաթարական հորդաները են աւերակել 1383 թ.։

Բայց թաթարական հորդաների թէն ու թիկունքը այնպէս է փշրված, որ ուսոն զօրականները ու իրանց դժոխային ռումբերը չեն կարող նրանց դիակնացած մարմիններին զօրութիւն տալ։ Իհսան-փաշայի հրամանատարութեան տակ եկած երկու դիվիզիաները Իթթիհադի փքուռոյց մարտիկների դիմակը պատռեցին, և ռուսական քաջարի զօրքն ու կօզակը մի դաս եւս տուին այդ սնապարծ միութեան, դարձեալ ապացուցանելով թէ նա լոկ դատարկապորտ է, օտարակեր և դատապարտված է մահվան։

Սարիղամիշի կռիւը թէև կարելի է վերջացած համարել, քանի որ Կարս-Սարիղամիշ գիծն էլ պատրաստ է, երթևեկութիւնն ազատ, բայց աւանից 10—12 վերստ հեռաւորութեան վրա մեր զօրքը շրջապատած է Սօղանլուի անտառի մի մասը, որի միջից դեռ զեկտեմ. վերջին օրերին էլ մէջ ընդ մէջ ռումբեր էին գալիս աւանի շինութիւնների, զօրանոցների և եկեղեցու վրա։ Պաշարումը երկու կողմից է. Սարիղամիշի մէջ գտնված, Կարսից օգնութեան հասած և խուէից՝ Կարաուրգանի կողմից եկած գնդերով։

Ինչպէս գրեցի, ամեն օր անվերջ գերում էինք, կամ իրանք գալիս էին գերի ընկնում խմբերով, բայց անտառի խորքում ապաստանած մի խումբ դեռ շարունակում էր յամառութեամբ դիմադրել։ Ինչպէս գրել էի Կարսից, Սէլիմ, աջ ու ձախ բոլոր վայրերից վտարված է թշնամին, այլ եւս ոչ մի սպառնալիք չը կայ ո՛չ երկաթուղուն, ո՛չ բանակին, ո՛չ էլ ազգաբնակութեանը. միայն այս անտառ մտածների մասին էին մտածում զօրականները։

Դեկտ. 21-ի երեկոյեան քաղաք էին բերել մի շարք հրացաններ, որոնք հաւաքել էին անտառի շուրջը սառած թիւրք պահապան զինուորների ձեռքից։ Մի կօզակ, որ ամենախիզախ հետախոյզներից մէկն է, պատմում էր, թէ այդ խելագարւկ թիւրքերը գիշերը պահապաններ են դնում անտառի շուրջը առանց մուշտակի, կօշիկի և գդակի ասկեարներին, որոնք նոյն իսկ կրակ վառելու իրաւունք չունեն, որպէս զի չը մատնվեն։ Խեղճ զինուորները ցրտահար, թիկունքը տալիս են չամի ծառի բնին, պպզում են հրացանները ձեռքներին, սառչում են պպզած։

Վերջապէս դեկտ. 22-ի առաւօտը մեր հետախոյզ բանակը գտաւ թշնամու բունը և թիւրքական մի ամբողջ կօրպուս գերի բռնած բերեց։ Թիւրքական հինգ կօրպուսից, որոնք մտել էին Օլթիի գաւառը, երկու կօրպուսը՝ 9-րդ և 10-րդ՝ իջել էին Սարիղամիշ։ Այդ երկու կօրպուսը, որ 50,000-ից աւելի զօրք չէր կարող ունենալ, ապարէզ իջաւ 75,000 զօրքով։

Սրբէն դեռ անցեալ տարի մայիս ամսից թիւրք զօրականները ծպտեալ մտել էին Օլթիի գաւառի կողմից Կարսի նահանգը, տեղական բնակիչների անցագրերով, և տարածվել էին ինչպէս Թառսկեր, նոյնպէս Փէնէք, Գեօլա, Արդահան, Ջարիշատ և Աղբաբա։ Այս ծպտեալ զօրականները, իսլամ նայիբների հետ շատ մեծ գործ են կատարել այդ խուլ գաւառներում, ուր նրանց թիւը շատ մեծ տոկոս է կազմում։

Նայիբների անունները տալով չեմ կարող երկու խօսքով չը բացատրել այդ պաշտօնը։ Սիւննի իսլամի օրէնքով, իմամը—այսօր թիւրքի սուլթանն է սիւննիների իմամը—պէտք է, իսկ ժողովուրդը նրա ձեռքից պէտք է աղօթէ։ Իմամը պէտք է ժողովրդի ամուսնութեան և ապահարզանի գաշնը կապէ, քանդէ, իմամը պէտք է թաղէ և թըլփատէ։ Ժողովրդի բոլոր գատը պէտք է վճռէ։ Որովհետև իմամը—նահապետ—մի մարդ է ամբողջ երկրում, որը Մահմէդի տեղակալն է, խալիֆ. և չէ կարող այդքան միլիոն ժողովրդի բոլոր կարիքը կատարել, ուստի նա՝ որպէս անսահման իշխան՝ (Հռոմի պապի նման) իրան օգնականներ է նշանակում «Նայիբ»՝ ամեն մի մզկիթի թաղում և ամեն մի գիւղում։

Սպառնալիք էր թափվում Բեռլինից Կովկաս, Բոսֆորից Բաթում, նոյնիսկ մեր քաղաքներում այլևայլ կիներ ու կասկածելի մարդիկ ոգևում էին տետոնների մօքի հըմայքով և թաթարների բազմաթիւ հորդաներով սարսափ ազդել մեր զօրքի, մեր զօրականների, մեր ժողովրդի, մեր անձնուէր մարտիկների մէջ։ Բայց ինչպէս Վիսլայի «փերում» տետոնների հիպնոսը ո՛չ մի նըպատակի չը ծառայեց, այնպէս էլ նրանց արբանեակ Իթթիհադականների իրանց թիւ, 600,000 զօրքի մասին տարածած անռելի սարսափները ո՛չ միայն նպատակի չը ծառայեցին, այլ սոսկ ծաղրի և արհամարհանքի մատնվեցին։

Այդպէս՝ տասնօրեայ կռւից յետոյ ո՛չ միայն չարաչար կոտորվեցին, սառեցին, ջարդվեցին, այլ մնացեալն էլ՝ այսօր մեր պանծալի զօրքի առաջ գլուխ խոնարհած գերի ընկաւ, գութ և կեանք խնդրեց։ Թիւրքական 9-դ և 10-դ կօրպուսներից աշխատաւանները՝ իրանց շտաբով, կօրպուսի և դիվիզիայի հրամանատարներով, հրետանիներով, գնդակացիրներով, ամբողջ գոյքով գերի ընկան։

Սարիղամիշի յաղթանակը այնքան մեծ է, որ դարեր ու դարեր չը պիտի ջնջվի հայ ժողովրդի սրտից, ինչպէս նա չի կարող մոռանալ Քիւրակ-Դերէի և Ալաջայի յաղթանակները։ Ինչպէս թիւրքական զօրքերը 37 և 61 տարի առաջ ջարդվեցին ու գերի ընկան հազարաւոր զօրքով, մթերքով, այնպէս էլ այսօր Սարիղամիշում նրանց արժանաւոր զաւակները՝ Իթթիհադի փքուռոյց զօրականները և իրանց թակարդը ընկած ջանըէզարները, թշուառ ու խղճալի թիւրք զօրքի հետ չարաչար կոտորվելուց, ընդհանուրի $^5/_6$-ը սրի, գնդակի, ռումբի, բքի ու սառնամանիքի մատնելուց, մի հոթերորդը գերի ընկնելուց յետոյ՝ մնացեալ մի եօթերորդն էլ կեանքերը վտանգի դրած փախուստի են դիմել։

Թէ ինչ է կատարվում թիւրքական կօրպուսների կողմից Արդահանի կողմը, այդ էլ արդէն յայտնի է դառնում տակաւ։

Դեկտ. 19-ից մեր զօրքերը շատ նեղն էին դրել թիւրքերին և քաղաքից հեռացրել։ Որքան փառաւոր էր Սարիղամիշի յաղթանակը, պակաս աջողակ չէ եղել Արդահանի մեր բանակի մէխան, քանի որ այդ բանակը ոչ միայն պատուհասեց Իթթիհադի կօրպուսները և մօտ է իր սատանձնած միսսիայի վախճանին, այլ նա շատ շուտով կազատէ Անդրճորոխեան այն գաւառները, ուր դաւաճան լազերը՝ միացած կոնտրաբանդիստ լազերի հետ՝ Խօփայից մինչև Ցրխա ու Թառսկեր սարսափ և ողբ տարածեցին ամբողջ քրիստոնեայ ազգաբնակութեան սրտում։

Ատրպետ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԵԾ ԳԱՂԹԸ

Դեկտեմբերի 20-ին, առ. ժամը 8-ին, ամբողջ Ուրմիան իր շրջակայ գիւղերով շարժման մէջ էր։ Հայ ժողովուրդը բնակարանիս շուրջ հաւաքված իրար գլխով է անցած, թէ ինչ է լինելու իր վիճակը։

Խուռն բազմութեամբ դիմեցինք ռուսաց հիւպատոս Վվէդենսկիին, որ մեզ որոշ պատասխան տայ։ Նա բոլորի ներկայութեամբ ասաց, թէ ստացված կարգադրութեան համաձայն՝ որոշ ժամին պէտք է զօրքը և ինքը հեռանան Ուրմիայից։ Ուստի և խորհուրդ տուեց բոլոր քրիստոնեայ ազգաբնակութեան, մասնաւորապէս ռուսահպատակներին, առանց խտրութեան Թուրք և ուրիշ գաւառութեան պատկանողներին, առանց ազմուկի թէ ծովով և թէ ցամաքով հեռանալ...

Այլևս ամեն ոք սկսեց մտածել իր անձն ու իր ընտանիքը փրկելու մասին. ոչ ոքի աչքին չէր գալիս ոչ տուն, ոչ կարողութիւն և ոչ մի բան։ Հիւպատոսի տուած խորհրդի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվեց Ուրմիայի շրջակայքը. ամեն ոք խելակորոյսի նման՝ ինչ որ կարող էր վերցնել՝ իր էշին և գոմէշներին բարձած ճանապարհ ընկաւ Ուրմի-Սալմաստ-Խոյ-Ջուլֆա, 270 վերստ մօտաւորապէս։

Այս գաղթ-փախուստը ոչ Մովսէսի իսրայէլացիների գաղթին էր նմանում և ոչ էլ Շահ-Աբբասի՝ժամանակ տեղի ունեցած Ջուղայեցոց գաղթականութեան։ Ասես թէ թշնամին ետևից ընկած լինէր, որ առանց հանգիստ առնելու գիշեր-ցերեկ անընդհատ գնում էր մերկ, բոկոտն, քաղցած ու ծարաւ։ Բարեբաղդաբար բոլորի ետևից գալիս էր ռուսական սպառազէն բանակը, հսկելով որ գաղթողներին վտանգ չը սպառնայ թշնամու կամ տեղական աւազակաբարոյ տարրերի կողմից։

Ուրմիայի գիւղացիները, որոնք ընդհանրապէս հարուստ և բարեկեցիկ են, լի աժեն տեսակ բարիքներով, թողին բոլոր կայք ու կարողութիւնները, ընտիր կալուածներ, այգիներ, ծառաստաններ, դաշտեր և արօտատեղիներ. ամբարները լիքլիք քիշմիշներով, մառանները՝ գինու կարասներով, գոմերը՝ կաթնատու և լծկաններով։ Եւ թողած այդ ամենը, նրանք՝ մերկ ու դատարկ՝ հազիւ կարողացել են իրեղէններից ամենաանհրաժեշտները վերցրած՝ դէպի Ռուսաստան չուել՝ իրանց հոգին և ընտանեաց պատիւը ազատելու համար բարբարոս քիւրդերից։ Սրտաշարժ տեսարան էր, երբ մայրերը իրանց որդիներին ձգում էին ճանապարհի կէսում, իջևանած տեղերում, որդին հօրը չէր օգնում։

Ուրմիայից Սալմաստ տանող ճանապարհին գտնվում է մի յայտնի կիրճ։ Ամբողջ ճանապարհի տարածութեան վրա տեսնում էինք փռված անկողիններ, որոնք ծանրութեան պատճառով ձգվել էին։ Պատահում էինք սատկած գոմէշների դիակների, կոտրտված սայլերի՝ իրանց վրա թողած ապրանքներով և վերջապէս սառած, փէտացած կանանց և ծերերի դիակների։

Ռուս զօրքի հրամանատար գնդապետը մարդասիրութեան չափազանց սրտառուչ ապացոյցներ տուեց այս գաղթի միջոցին. նրա բարեսրտութեան շնորհիւ հազարաւոր հոգիներ մահվան ճանկից ազատվեցին։ 200-ից աւել մթերակիր կառքերի վրա նստեցնել տուեց թշուառներին, իսկ բարի կօզակներն իրանց գրկերին մի-մի երեխայ խառեցին...

Չորրորդ օրը հասանք Սալմաստ, Ատրպատականի ամենահայաշատ վիճակը։ Այստեղի ժողովուրդն արդէն օր առաջ սկսել էր գաղթել դէպի Խոյ։ Կարաւանը մըջիւնի պէս գնում էր. ճանապարհին Շորաւ կոչված տեղումն այնքան ցեխ էր, որ ուղտերը թաղվում էին ամբողջ մարմնով, և միմիայն նրանց շլինքներն էին դուրս մնացել։ Հեշտ է մտաբերել, թէ միւս կենդանիների դրութիւնն ի՛նչ կը լինէր։ Ճանապարհին պատահեց և կառքերի խորտակում և այլն։

Դեկտ. 27-ին Խոյում ամեն կողմից հաւաքվել էին թէ փախստականները և թէ ժողովված զօրքերը։ Ամբողջ Խոյում 20,000 ից աւելի ազգաբնակութիւն էր խռնված։

Այսքան ժողովուրդը տեղաւորել և նրանց հոգալ ծանր բեռն է մեր Կովկասի հայ եղբայրներին։

Պէտք է խոստովանել որ եղածին չափով օգնութիւն և միջոցներ են ձեռք առնված այդ թշուառներին տեղափոխելու Ջուլֆայից։ Գործի գլուխ անցած է Թաւրիզի առաջնորդ Ներսէս եպ.-ը, ունենալով իրան աջակից գործիչներ հաց բաժանելու, տեղափոխելու և ճանապարհ ձգելու գործում։

Խորէն վ. Լազարեան

Հեռուից եկող գաղթականները արդէն հոգեսանջ և ուժասպառ եղած էին. շատերին ընկճել էր քաղցը. ուրիշների ոտներն էին ուռած և անկարող էին այլևս առաջանալ։

Վերջապէս 10 օրվայ ընթացքում 270 վերստ կտրելով՝ գաղթականներն հազիւ իրանց ձգեցին Ջուլֆա։

Ուրմիան իր շրջանով տուեց 900 տուն հայ և 2725 տուն ասորի, օրթոդոքս և ջէլո գաղթականներ. Սալմաստից հայ՝ 2950 տուն, ասորի և կաթոլիկ՝ 1800 տուն. Խոյն իր շրջանով հայ 320 տուն, օտարազգաններ 165 տ.։ Ընդամենը 8660 տուն փախստականներ, որից 4170 տուն հայ են։ Եւ եթէ միջին թւով վերցնենք իւրաքանչիւր տունը 7 հոգուց, ուրեմն 60,620 հոգի, չը հաշւած Թաւրիզի և իր շրջակաների գաղթողները։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

—о—

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Վիսլայի աջ ափում, սկսած գետի մօտից մինչև Խօրժիլէ և դէպի արևելք մենք շարունակում ենք ճակատել թշնամուն, և տեղի են ունենում մանր ընդհարումներ։

Վիսլայի ձախ ափում և Դունայէցի վրա առանձին փոփոխութիւն չը կայ։

Մի քանի ռազմավայրերում սովորական հրացանաձգութիւն էր և թնդանօթաձգութիւն։

Բուկովինայում աւստրիացիք կենտրոնացրել են խոշոր ոյժեր։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — «Арм. Вѣст.»-ում յունվարի 8-ից տպված է.

«Արևելեան Պրուսիայում յունվարի 5-ի և 6-ի ընթացքում տեղի ունեցան աննշան ընդհարումներ։ Վիսլայի աջ ափում այդ օրերում զանազան ռազմակէտերում տեղի ունեցան մասնակի ընդհարումներ Խօրժելի մօտ։ Գերմանացիք փորձեցին առաջանալ, բայց մեր ուժեղ կրակից հակառակորդը ցրուեցան եղաւ խոշոր կորուստներով։

«Վիսլայի ձախ ափում գլխաւորապէս թնդանօթային կռիւ է։ Անհամեմատ ուժեղ կրակ սկսեց և մասնակի յարձակում գործեց հակառակորդը յունվ. 5-ի երեկոյեան Վիտկովիցէ շրջանում Բզուրի գետի ձախ ափում։ Լուսաւորելով տեղը պրօժեկտօրներով, գերմանացիք յարձակման դիմեցին, բայց վանվեցին։

«Ռավայի շրջակայքում յունվարի 5-ին հակառակորդի փոքրաքանակ զօրամա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԵՍՏ ՈՍՏԻԿԱՆԱՏՈՒՆ

(Երգիծաբանական)

Նրանք մտերիմ ընկերներ էին պատանեկութիւնից սկսած։ Գուցէ հէնց այն պատճառով, որ նրանց խառնուածքները տրամագծօրէն հակառակ էին իրարու։

Բանն այն է, որ Արտաշէսը ճակատախօս էր, կարելի է ասել խսկի չէր խօսում՝ երբ անհրաժեշտ կարիքը չէր ստիպում նրան խօսելու, իսկ Միսակը շատախօս էր, կարելի է ասել՝ խսկի չէր լռում, երբ հարկադրված չէր լսելու։ Բացի դրանից, Արտաշէսն երբէք սուտ չէր ասում կամ, ճիշդն ասած, ծուլանում էր ասել, մինչդեռ Միսակի համար փչելը դարձել էր օրգանական սնունդ։

Հարկաւ, Արտաշէսը վաղուց գիտէր իր ընկերոջ թուլութիւնը։ Եւ չէր յանդիմանում նրան։ Ոչ երկիւղից կամ ամաչելուց, այլ միայն ծուլութիւնից։ Զի որ պիտի խօսէր։ Մանաւանդ գիտէր, որ Միսակի ստախօսութիւնը միանգամայն անվնասակացական է, անմեղ, առանց որևէ նպատակի մէկին կամ միւսին խաբելու կամ մոլորեցնելու։

Բայց և այնպէս, մի օր հարկաւոր էր ճշմարտութիւնն ասել, և Արտաշէսն ասաց.

— Գիտես, Միսակ, ես եկել եմ այն համոզմունքին, որ դու մի քիչ ստախօս ես։

— Ի՞նչ։

— Այո, ստախօս ես։

Նկատողութիւնն այնքան անսպասելի էր, այնքան յանդուգն, որ Միսակն ապշեց։ Մի ամբողջ րոպէ նա, աչքերը լայն բաց արած, նայեց ընկերոջ քթին, յետոյ կրծքին, այնուհետև ոտներին, ապա նորից քթին։

— Երդվում եմ Ցեսուս Քրիստոսի խաչելութեամբ, որ դու ցնորվել ես,—գոչեց նա, ձեռը զարկելով մարմարեայ սեղանին այնպիսի ոյժով, որ թիւրքական սուրճի վաղուց դատարկված գաւաթներից մէկն ընկաւ յատակի վրա ու փշրվեց։

Արտաշէսը ոչինչ չասաց, միայն բարեմտաբար ժպտաց։

— Ես ստախօ՞ս,—շարունակեց Միսակը, իր սովորութեամբ գլխարկը ճակատից ետ մղելով խօսքն աւելի ազդեցիկ դարձնելու համար.—ե՞ս, Միսակ Մամուլեանս։ Ե՞ս, որ ճշմարտութեան համար հալածվել եմ, հալածվում եմ և մինչև գերեզման պիտի հալածվեմ մարդկութիւնից։ Ե՞ս, ասա, ե՞ս...

Արտաշէսը լուռ էր, ինչպէս մի հրացան, որ միայն մի փամփուշտ ունէր, արձակեց ու պրծաւ։

— Երդվում եմ Ամենակարող Երկնաւորի սուրբ անունով,—աւելի բորբոքվեց Միսակը,—որ դու կատակ էիր անում և շատ յիմար կատակ։ Հապա, տեսնենք...

Եւ, դուրս բերելով գրպանից իր զմելին, շարունակեց.

— Տեսնում ես այս դանակը։ Դէհ, ասա, որ կատակ չէիր անում։ Երդվիր և ես խակոյն և եթ սրանով փորս կը պատռեմ, կտոր կտոր կանեմ ինձ, կը գցեմ շների առաջ։ Այո, այո, թող նրանք ինձ կծոտեն ինչպէս սատկած ձիու կամ էշի, միևնոյնն է։ Այո, այո, այդ աւելի լաւ կը լինի, քան հռչակվել ստախօս և ապրել։ Երդվիր, որ կատակ չէիր անում...

— Լաւ, երդվում եմ,—չը ծուլացաւ ասել Արտաշէսը։

— Պատռե՞մ։

— Պատռի։

— Որ ես ստախօ՞ս եմ։

— Մի քիչ։

— Այդ միևնոյնն է, քիչ թէ շատ, ուրեմն ստախօս եմ հա՞, լաւ,—շարունակեց Միսակը և զմելին, որով պիտի պատռէր իր փորը, ծալեց ու դրեց գրպանը։—Որ այդպէս է, արի գրազ գանք։ Ես մէջ տեղ կը դնեմ 50 րուբլի, դու դիր 5 րուբլի։ Քեզ ժամանակ կը տամ մի տարի, հինգ տարի, տասը, քսան. եթէ դու մի անգամ ինձ բռնես սուտ ասելիս, կը ստանաս 50 ր., իսկ եթէ ոչ, ես քո 5 րուբլիով քեզ մի լաւ կը հարբեցնեմ ու յետոյ կաղերդ կը ջարդեմ։ Գալիս է։

— Գալիս է,—համաձայնվեց Արտաշէսը օձիքն ազատելու համար։

—

Նոյն օրն երեկոյեան նրանք հրաւիրված էին մի ծանօթ ընտանիք թէյի։ Որովհետև Միսակի երևակայութիւնն առանձնապէս բորբոքվում էր այն ժամանակ մանաւանդ, երբ ներկայ էին լինում կանայք, Արտաշէսը նրան ասաց.

— Տես, Միսակ, զգոյշ, որ գրազդ տանուլ չը տաս։

— Ջայնդ կտրիր, անիրաւ,—գոչեց Միսակը.—այսօր դու ինձ մի վէրք տուեցիր, որ յաւիտեանս յաւիտենից չի բուժվի։ Ե՞ս, Միսակ Մամուլեանս սուտ ասե՞մ...

Դժբաղդաբար այս անգամ գայթակղութիւնը բացառիկ եղաւ։ Բանն այն է, որ Միսակը հիւրընկալ ընտանիքում, բացի տանտիրուհու երկու երիտասարդ քոյրերից, հանդիպեց և մի սիրուն այրի-կնոջ, որի հետ վաղուց փափագում էր ծանօթանալ։ Հակառակի պէս այդ տիկինը մեծ ախորժակ ունէր լսելու ամեն տեսակի արկածներ։ Այն ինչ Միսակը թէև հնարում էր, բայց գիտէր այնպէս ոգևորված, այնպէս պատկերաւոր պատմել, որ ամենքը կամայ ակամայ գրաւվում էին։ Նոյնիսկ նրանք, որ չէին հաւատում նրա ասածներին։ Նոյնիսկ ինքը շատ անգամ այնպէս էր հրապուրվում իր բարձր բարիտօնային ձայնով, որ սկսում էր հաւատալ իր ասերին։

Պատմելով իր և ուրիշների կեանքից զանազան ծիծաղելի և տխուր արկածներ, նա մի քանի անգամ փորձեց դիմել անզուսպ ֆանտազիայի օգնութեանը, բայց ամեն անգամ հանդիպեց Արտաշէսի անտարբեր հայեացքին և լեզուն կծեց։

Սակայն այդ էլ երկար չը տևեց։ Շուտով նա մոռացաւ ամեն ինչ և բաց թողեց կծիկի ծայրը։ Սիրուն տիկինը լսում էր նրան և մերթ ծիծաղում, մերթ զանազան բացականչութիւններով արտայայտում իր հըրճուանքը, զայրոյթը, ուրախութիւնը, սարսափը, սայելով Միսակի պատմածին։

Երբ ընկերները հրաժեշտ տուեցին և դուրս եկան փողոց, Միսակն արդէն շատ խօսելուց քրտնել էր։ Այնու ամենայնիւ, նա չը հանգստացաւ և տակաւին ոգևորված գոչեց.

— Ահ, ի՛նչ հրաշալի երեկոյ անցկացրինք, Արտաշ։

Արտաշն արձակեց կոկորդից մի ինչ-որ հնչիւն, որից ոչինչ չէր կարելի հասկանալ։

Միսակը շարունակեց.

— Տիկին Մարմարեանն ուղղակի հրեշտակ է։ Տեսա՞ր, ինչպէս էր քրքջում, երբ ես պատմում էի։ Ինչ մեղքս թագցնեմ, երբ սիրուն կանայք ինձ լսում են ուշադրութեամբ, չը կայ ինձ համար աւելի բարձր հաճոյք։

— Ի հարկէ,—պատասխանեց Արտաշէսը,—բայց դու գրազդ տանուլ տուեցիր։

— Ի՞նչպէս։

— Այ, այսպէս։ Տես։

Այս ասելով, Արտաշէսը բռնեց Միսակի թևից և նրան մօտեցրեց էլեկտրական լապտերին։ Դուրս բերելով գրպանից իր յուշատետրը, բաց արեց և ասաց.

— Կարդա։

— Այդ ի՞նչ է։

— Կարդա։

Միսակը կարդաց յուշատետրի մէջ.

«Իմ ընկեր Միսակ Մամուլեանի $2^1/_2$ ժամվայ մէջ ասած ստերը...»։

— Աղուէ՞ս, աղուէ՞ս,—գոչեց Միսակը,—դրա համա՞ր էիր անկիւնում սուս ու փուս թագնել շան պէս։ Ապա տեսնենք ինչեր ես շարադրել։ Օհօ, օհօ, սուտ է, սուտ է, ես չասացի, թէ Մոսկվայում ապրել եմ երկու տարի։

— Ասացիր։

— Ես չասացի, թէ «Պրագա» հիւրանոցում ընթրել եմ շամպանիայով։

— Ասացիր։

— Եւ կօշկիս կրունկով ջարդ ու փշուր եմ արել 300 րուբլիանոց հայելի.

— Այո։

— Եւ քեզ էլ վկա՞յ բերեցի։

— Ինձ էլ վկայ բերեցիր։

— Քե՞զ։ Բայց դու Մոսկվայում երբէք չես եղել։

— Ինչպէս և դու։

Միսակի ձեռները թուլացան։

— Քրիստոսի առէք-կրեէքը վկայ,—արտասանեց նա անկեղծօրէն,—չեմ յիշում, որ այդ բոլորն ասած լինեմ։

Արտաշէսը ծիծաղեց ինչպէս կարող էր, այսինքն մի անգամ և շատ կարճ փռթկաց։

— Ինչու՞ ծիծաղեցիր,—հարցրեց Միսակը։

— Որովհետև դու, վերջապէս, ճշմարիտն ասացիր։

—

Պատերազմը Միսակի երևակայութեան համար դարձաւ անսպառելի նիւթ։ Նա ամեն ինչ մոռացաւ և հոգով ու մարմնով անձնատուր եղաւ զինուորական տրամադրութեան։ Սկսեց ամենուրեք բորբոքել բերդերի, ամրոցների, տակտիկայի, ստրատեգիայի, գերմանական հրէշ թնդանօթների, ֆրանսիական թռչնաւոր պալթուցիկների, նոյ

տերը անցնում էին Բավկի աջ ափը, բայց նոյնպէս ցիրուցան եղան դէպի միւս ափը: Շատ աջող էին մեր թընդանօթների գործողութիւնները Նովիյ Դվօր շրջանում:

«Պիլիցա և Նիդա գետերի ուղղութեամբ յունվարի 5-ին և 6-ին տեղի էին ունենում թնդանօթաձգութիւն և մանր ընդհարումներ: Հակառակորդն առանձնապէս ուժեղ ռմբակոծեց Սօպկօվը և Պինչօվի շրջակայքը:

«Գալիցիայում առաւելապէս թնդանօթաձգութիւն է: Յունվարի 5-ի երեկոյեան Բադլօվի շրջանում հակառակորդը թնդանօթների կրակով հրդեհեց երկու գիւղ և խիտ զօրաշարքերով յարձակման դիմեց մեր զօրաբերքերից մէկի վրա և հասաւ մինչև խութերը, բայց, կրելով մեծ կորուստներ, վանվեց մեր կրակից:

«Կարպատների արևելեան լեռնանցքներում մենք շարունակում ենք առաջանալ: Յունվարի 5-ին մենք գրաւեցինք մի դիրք Իօհանէշտադից դէպի արևելք: Այդ դիրքին երբ մեր զօրքերը մօտենում էին, աւստրիացիք սկզբում ձգեցին զէնքերը և պարզեցին սպիտակ դրօշակ, բայց երբ մեր զօրքերը մօտեցան, նրանք հանդիպեցին թնդանօթաձգութեան և գնդակացիրների կրակին: Դրանից յետոյ դիրքը մենք վերցրինք յամառ կռւով: Վերցրինք գերիներ»:

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

ՊԱՐԻԶ.—Յունվարի 8-ի երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը յայտնում է.

Թշնամին ուժեղ ռմբակոծութեան ենթարկեց Նօտր-Դամ-դէ-Լօրնէտից դէպի հիւսիս գտնվող մեր դիրքերը, յետոյ առ. ժամը 5-ին նոր յարձակման դիմեց, որը շուտով ետ մղվեց: Շամպայնում մենք գրաւեցինք երկու փոքր անտառ Բօսէժուրից դէպի հիւսիս: Գերմանացիք հակայարձակման դիմեցին, բայց ապարդիւն: Թշնամին Արգօնեան բարձունքներում փորձեց ուժեղ յարձակում գործել մեր դէմ Սէնտ-Իւբէրի մօտ: Կատաղի թնդանօթային կռւից յետոյ, գերմանացիք յարձակման նետվեցին, բայց վանվեցին մեր հետևակ գնդերի և թնդանօթաձիգ վաշտերի կրակից:

Կռիւը Գէրմանուվէ և Ուլերկօպֆ շրջանում շարունակվում է:

ԼՕՆԴՕՆ.—Ամստէրդամ եկած մի մարդ, որ ականատես է եղել դաշնակիցների՝ Եսսէնի վրա գործած օդային յարձակման, պատմում է, որ մի քանի շէնքեր վնասվել են:

Սլիւյսից հաղորդում են, որ չը նայած վատ եղանակին, Նիւպօրի և Օստենդէի միջև տեղի է ունենում ճակատամարտ: Ծանր թնդանօթներից ռմբակոծութիւնը ծովափի մօտ շարունակվում է: Գերմանական դիրքերը Բօւլէրի մօտ լցվել են ջրով ու տիղմով:

ՀԱՄԱԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

9 յունվարի

ՊԱՐԻԶ.— Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Ֆրանսիական զօրքի գլխաւոր հրամատարը Նորից Ֆրանսիայի և չէզոք երկիրների հասարակական կարծիքի ուշադրութիւնն է հրաւիրում գերմանական գլխաւոր շտաբի տեղեկութիւնների սուտ լեան վրա, որոնք խօսում են չեղած ռազմական գործողութիւնների մասին, կամ հեղաթիւրում են իրական դէպքը:

Երկրագործութեան մինիստրը հրատարակել է տուեալներ հացահատիկի մասին: Թւերը վկայում են, որ երկրի գրութիւնը այդ տեսակէտից միանգամայն բաւարար է, մթերքները անհրաժեշտ քանակութեամբ ապահովված են: 1914 թ. բերքը տուեց 87 միլիօն կվինտալ. կայ պաշար 5 միլիօն կվինտալ: Նօրմալ ժամանակ Ֆրանսիայի ազգաբնակութիւնը տարեկան գործ է ածում 94 միլիօն կվինտալ: Գերմանացիներից գրաւված նահանգները տալիս են 7.000,000 կվինտալ: Այդպիսով պակասը կազմում է 9.7000,000. իսկ ներմուծումը 1914 թ. յուլիսի 18-ից մինչև դեկտ. 14-ը տուեց 9.470,876 կվինտալ:

Երրեակ համաձայնութեան պետութիւնների ֆինանսական սերտ աշխատակցութիւնը կազմակերպելու համար, Ռուսաստանի և Անգլիայի ֆինանսների մինիստրները մօտիկ ապագայում մեկնում է Պարիզ Ռիբօյի հետ խորհրդակցելու համար: Այդ կօնֆերենցիան կայանալու է յունվարի վերջում:

ԼՕՆԴՕՆ.—Նիւ-Եօրկից խփված հեռագիրները յայտնում են, որ առևտրական լրագիրների մեծ մասը առաջնորդող յօդուածներով դատապարտում է Գերմանիայի «ցէպպէլինների» գործած յարձակման համար:

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—Բարձրագոյն թոյլատրված բարեգործական վիճակախաղի մասնաժողովի նախագահը յայտնեց, որ 8 օրում, բացի տոմսերից, վաճառվել է 6 միլիօնից աւելի գումարի տոմսեր: Գաւառներից ամեն օր ստացվում են պահանջներ ուղարկելու նոր տոմսեր:

Մատակարարական գործի խորհրդակցութիւնը յատկացրեց 150,000 ռ. Կովկասի փոխարքային՝ Սուխումի շրջանի ազգաբնակութեան համար եգիպտացորեն գնելու:

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը բացատրեց, որ այն կամաւոր զինուորները, որոնց անցեալ տարի տրվել են տարվայ ժամանակամիջոցներ, պէտք է ենթարկվեն բժշկական քննութեան և ընդունվեն պիտանի գտնվելու դէպքում զինուորական ծառայութեան՝ միաժամանակ այս տարի ծառայութեան կոչվողների հետ միասին:

Երկրագործութեան ու հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարչի օգնական կոմս Իգնատիէվը նշանակվում է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան կառավարիչ:

ԼՕՆԴՕՆ.—Սենկէվիչը և Պադէրէվսկին կոչ են հրատարակել հանգանակութիւն սկսելու յօգուտ Լեհաստանում պատերազմից վնասվածների: Շվէյցարիայում՝ Վեվէյում հաստատվել է մի կօմիտէտ բոլոր լեհական կուսակցութիւնների 36 ներկայացուցիչներից Սենկէվիչի նախագահութեամբ: Շվէյցարական ազգային բանկը լիազօրված է ընդունել նուիրաբերութիւններ:

Բրիտանական «Դուրօվարդ» շոգենաւը ջրասուզվել է գերմանական սուզիչներայ նաւի ձեռքով Մաասի գետաբերանից 20 մղոն հեռու: Նաւաստիներն ազատվել են:

Ռուսաստանի մասին տեղի ունեցող դասախօսութիւններին և նրան համակրական միտինգներին ներկայ է լինում մեծ բազմութիւն:

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ.— Բեռլինից պաշտօնապէս հաղորդում են, որ գերմանական գլխաւոր շտաբի պետ գեներալ Ֆալկենհէյնը խնդրագրով արձակված է զինուորական մինիստրի պաշտօնից: Նրա տեղ նշանակված է գեն.-մայօր Վիլդգօգենբօրն, որին տրված է գեն.-լէյտենանտի աստիճան: Ֆալկենհէյնին տրված է ինֆանտերիայի գեներալի աստիճան:

Բեռլինից պաշտօնապէս հաղորդում են, որ գերմանական զինուորական մինիստր Վիլդգօգենբօրնը կը մնայ գլխաւոր զօրաբանակում: Զինուորական ներքին վարչութեան ղեկավարութիւնը յանձնված է գեն.-լէյտենանտ Վանդէլին:

Վիէննա է հասել բուլգարական դեսպան Տօնչեվը:

ՍՕՖԻԱ.—Բուլգարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ կառավարութիւնը վճռել է արգելել եգիպտացորենի արտահանութիւնը:

ՀՌՕՄ.—Տրիէստի նահանգապետը առանձին հրամանով փետրվարին զէնքի է կանչում 1878—1886 թւերին ծնված բոլոր լանդշտուրմիստներին: Առաջարկված է ունենալ երկար կօշիկներ, տաք շորեր և պաշար՝ 3 օրվայ համար:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

✦ Ֆրանսիական կաթոլիկները անբաւական են պապի հրամանից՝ եկեղեցիներում հաշտութեան մասին աղօթելու:

✦ Ֆրանսիայում գերմանացիները տարածում են թռուցիկներ, որով համոզում են Ֆրանսիային հաշտութիւն կնքել:

✦ Ֆլանդրիայում շատ տեղերում դիրքերը լցված են ջրով:

✦ Գերմանական իշխանութիւնները Բեռլինից արտաքսել են ռումինացի պրօֆեսոր Իստրատին և պատգամաւոր Դիամանդին: Այս առիթով Ռումինիայում յուզմունք է տիրում:

✦ Վիէննայում, Չեխիայում և Մօրավիայում ցոյցեր են լինում պատերազմի դէմ: Ցայտնի չեն գործիչները ձերբակալված են: Լուրերի համաձայն չեխական գնդերը ապստամբվել են:

✦ Վիլհէլմ կայսրի գլխաւոր շտաբը գտնվում է Շարլվալում, Արդեննի դեպարտամենտում: Վիլհէլմ կայսրը ապրում է հիւրանոցում և ամեն օր զբօսնում է աւտօմօբիլով կամ ոտքով: Կամենալով գրաւել ազգաբնակութեան համակրութիւնը, Վիլհէլմը յաճախ ծաղիկներ է ուղարկում վիրաւոր ֆրանսիացիներին: Վերջինները մերժում են այդ ընծաները: Վիլհէլմ կայսրը բոլորովին սպիտակել է:

✦ Աւստրիայում զէնքի են կանչվել 60 տարեկան պահեստիները:

✦ Կօպէնհագէնի տեղեկութիւնների համաձայն, Ռումինիան Ամերիկայում շտապով պատուէր է տուել 50 միլիօն ֆրանկի ռազմամթերք:

✦ Ժընևից հաղորդում են, որ Կրակօվի զինուորական իշխանութիւնները քաղաքի խաղաղ ազգաբնակութիւնը 48 ժամվայ ընթացքում հեռացնում են: Տեղափոխութիւնը առաջ է եկել Կրակօվում տեղի ունեցած քաղցածների ցոյցի պատճառով: Բոլոր բանկերը փոխադրված են Վիէննա, իսկ պատկերները՝ Դրեզդէն:

✦ Կօպէնհանգէնից հաղորդում են «Բ. Վ.»-ին, որ այնտեղ հեռագիր է ստացվել Աթէնքից, թէ յունական ծովային մինիստրը շտապով փոխել է այն պայմանագիրը, որ կնքել էր յունաց կառավարութիւնը ֆրանսիական նաւաշինարանների հետ: Պատուիրած դրեդնօուտի փոխարէն, Յունաստանը այժմ պատուիրում է ընդհերեայ նաւակներ 60 միլիօն ֆրանկի:

✦ Պարիզից հաղորդում են, որ «Ժուրնալ դէ-Դեբան» գրում է, որ իշխ. Բիւլօվի միսիան կայանում էր նրանում, որպէսզի արագացնի Աւստրիայի անկումը և հաշտութեան պայմաններ պատրաստի աւստրիական կայսրութիւնը կռւող պետութիւնների միջև բաժանելու ճանապարհով:

✦ Շվէյցարական հասարակապետութեան նախագահ Մօտտան ընդունել է «Р. Вѣд.»-ի թղթակցին, որի հետ ունեցած զրոյցի ժամանակ ասել է. «Շվէյցարիան հաւատացած է, որ ինքը պարտաւոր է հանդէս գալ խաղաղութիւնը վերականգնելու շահերի համար: Նա կը կատարի իր պարտքը, երբ կը գայ հոգեբանական յարմար րօպէն»:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՋԱՒԱԴ-ԲԷԿ ԲԱԼՈՒՂԵԱՆ

Այսօր Արմաւիրում հողին է յանձնվում մահկանացուն նրա, որ պատանեկան հասակից մինչև օրս իր անկաշառ գրչով, շիտակ բնաւորութեամբ մայրենի գրականութեան և ազգային-հասարակական գործերին սպասաւորել է անբիծ:

Հեռագիրը շատ լակօնիկ գուժեց Ջաւադ-բէկ-Բալուղեանի մահվան բօթը. նա յանկարծամահ եղաւ: Սակայն ինչ պարագաներում, այդ դեռ մեզ յայտնի չէ: Բայց յայտնի է շատ օրերից ի վեր, որ Ջաւադ-Բէկ Բալուղեանը վերջին տարիներս պայքար էր մղում մի շարք այլանդակ շրջանների դէմ, տեսնելով նրանց պատուհասական և աղէտալի դերը ալեկոծված հայկական կեանքում:

Դեռ սրանից մի քանի ամիս առաջ իմ կշտամբանքին, որ նրա լարերը դադարել են հնչելուց, պատասխանում է ինձ Հէյնէի մի ոտանաւորով գերմաներէն և ապա շարունակում հայերէն, որ իր տաւիղը գաւաճանել է իրան, և չէ կարողանում հնչեցնել նրա լարերը:

Ջաւադ-բէկ Բալուղեանը ծնվել է Գանձակում 1869 թ. հոկտ. 24-ին: Հօրից զրկվել 12 տարեկան հասակում. սակայն նրա մանկական ուղեղում տպաւորվել էին անշուշտ իր հօր Բէգլար-բէկի յօրինած երգերոտանաւորները: Հայրը ռուս աստիճանաւոր էր, բայց և շատ գրասէր: Սիրում էր ոտանաւորներ գրել, որ կարդում էր ընտանեկան շրջանում: Ինձ թւում է, որ Ջաւադ-բէկի հրանալի, անպաճոյճ ժողովրդական ոտանաւորները՝ «Աշուղի նէյնիմներից» վերնագրով, որ այնքան-այնքան առատ տպվել են «Տարազում», նա գրել է իր հօր նման ոտանաւորների տպաւորութեան տակ:

Մայրը Գանձակի նահանգում յայտնի ազնուատոհմ Թեմուր-բէկ Մելիք-Մնացականեանի դուստրն է (գետաշէնցի): Ընտանիքի մտերիմը՝ Գանձակում յայտնի գործիչ և գրականութեան բարեկամ տէր-Գրիգոր քահ. Բաբաքեխեայեանը՝ Ջաւադ-բէկի հօր մահից յետոյ եղել է բարի խնամակալ ու ղեկավար ընտանիքին: Դեռ 14 տարեկան էր պատանի Ջաւադը, որ գրում էր ոտանաւորներ: 1889 թ. լոյս տեսաւ նրա անդրանիկ ոտանաւորը «Աղբիւրում», որը արժանացաւ Ղ. Աղայեանի գովասանքին: Այդ օրվանից Բալուղեանը հ. Բաբաքեխեայեանի զաւակների հետ շարունակ ուղարկում էր ոտանաւորներ, հանելուկներ, զաւարճալիքի համար բառախաղեր և այլն, մինչև մեծացաւ, հասունացաւ ու սկսեց գրել «Տարազում», «Մուրճում», «Մշակում», Փորթուգալեանի «Արմենիայում», Բարխուդարեանի «Գրական Հանդէսում», «Մեր Ձայնում», «Լոյսում» և Ամֆիտեատրօվի „Россія“, „Новое Обозрѣніе“, „Рѣчь“, „Право“, „Тиф. Листокъ“, „Терекъ“, „Приазовскій Край“ թերթերում:

Ջաւադ-բէկ Բալուղեանը սկզբնական ուսումն ստացել է Գանձակի հայոց եկեղեցական ծխ. ուսումնարանում, Գանձակի կլասիքական գիմնազիօնում, որն աւարտել է 1889 թ.: Բարձրագոյն ուսումն ստացել է Օդեսսայի համալսարանի իրաւաբանական ֆակուլտետում և 1893 թ. փայլուն աւարտել, ստանալով առաջին աստիճանի դիպլոմ: Ապա Գանձակի դատարանական շրջանում կլասեր քննչի պաշտօն է ստանձնում:

Երեք տարուց յետոյ իբրև դատաստանական քննիչ տեղափոխվում է Եկատերինօդար, Նովօրօսիյսկ, Սօչի: Գօլիցինի օրերը խաչընդոտ են լինում Ջաւադ-բէկի ծառայութեան. նրան առաջարկում են Ռուսաստանի ներքին նահանգներում պաշտօն: Հարկադրված հրաժարվում է պետական ծառայութիւնից և բնակութիւն հաստատում Ռօստովում ու պարապում փաստաբանութեամբ: 1900 թ. կարևոր գործերով՝ իր պրօֆեսիօնալ վերաբերեալ՝ յաճախում է Կովկասի զանազան քաղաքները, չը դադարելով և հասարակական գործունէութիւնից: Ի միջի այլոց ազգ. կալուածների գրաւման առիթով Արիմեան Հայրիկին անում է աւշագրաւ զեկուցում և տալիս է իրաւաբանական խորհուրդներ: Ահա հէնց այդ ժամանակ հայոց Հայրիկին ծառայած և նրա օրհնութիւնը ստացած, երբ վերադառնում է իր բնակավայր Ռօստով, ճանապարհին հանդիպում է արմաւիրցի մի համեստափայլ օրիորդի և ծանօթանում, բանաստեղծին յատուկ հմայվում նրանով, խնդրում ձեռքը, առնում օրիորդի ծնողների հաճութիւնը, նշանվում, պսակվում և ամուսնու ծընողների թախանձանքով տեղափոխվում է Արմաւիր, ուր և հաստատվում է, վայելելով տեղացիների՝ սէրն ու յարգանքը, լինելով նրանց օգտակար ու շիտակ գործակից ու ղեկավար ազգային, հասարակական, դպրոցական գործերում: Յաճախ իբրև լիազօր արմաւիրցիների եկել է Թիֆլիս, գնացել Մօսկվա, Պետրօգրադ ու մասնակցել հասարակական հրատապ հարցերի առիթով կատարած ժողովներին:

1914 թ. մայիսին մասնակցելով համազգային բիւրօյի ընդհ. ժողովին, դժգոհ մնաց նրա գործելակերպից. գտնելով բիւրօյի կազմը միակողմանի, բողոքեց և դուրս եկաւ ժողովից միւս 17 բողոքողների հետ:

Տ. Նազարեան

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Կենտր. Կօմիտէտին Ներսէս եպիսկոպոսի և Բարե. Ընկ. գործակալ Շարաֆեանի ուղարկած զեկուցումից առաջ ենք բերում հետևեալ մասերը: Զեկուցումը գրված է դեկտ. 26-ին:

Ներկայ գաղթականութեան պատմութիւնը հետևեալն է: Մի ամիս սրանից առաջ, Խօյի հիւպատոս պ. Կերամովը հեռագրում է Թաւրիզի հիւպատոսին, որ թիւրքական և պարսկական քիւրդերը մեծ թւով և մասամբ էլ թիւրք ասկեարներ՝ վերցրել են

իսկ ծովասոյզ նաւակների, դրեդնօուտների և այլն և այլնի մասին այնպիսի հեղինակութեամբ, որի դէմ ոչ ոք առարկել չէր կարող: Եւ եթէ մէկը համարձակվում էր առարկել, նա այնպէս էր գոռում և աթոռը բարձրացնելով օդի մէջ այնպէս էր թափահարում, որ առարկողն իսկոյն և եթ լռում էր նրա աղմուկից ազատվելու համար:

Շուտով նրա ինքնամոռացումն այնտեղ հասաւ, որ մի գեղեցիկ օր վերցրեց ու միանգամայն տեղափոխվեց պատերազմի կենտրօնական վայրերը, հակառակ Արտաշէսի ջանքերին՝ նրան Թիֆլիսում պահելու: Մերթ նա Արևելեան Պրուսիայի սահմաններումն էր, մերթ Ֆրանսիայում կամ Բելգիայում, երբեմն էլ, թէև շատ քիչ, Սերբիայում կամ Եապօնիայում:

Իսկ այն օրից, երբ սկսվեց ռուս-թիւրքական պատերազմը, նա թողեց միւս վայրերը և անցաւ Թիւրքիա: Այնուհետև նա էր պատմութիւնները սկսում ու վերջացնում էր իբրև ականատես, մի մի անգամ էլ իբրև մասնակից, օրինակ.

— Տարածութիւնը մեր և թշնամու մէջ ընդամենը 200 քայլ էր. նա յարձակվեց, մենք զրոհ տուեցինք. նա գոռում էր «Ալլահ, Ալլահ», մենք «ուռա, ուռա» և այլն:

Ընկերները նրան ականջ էին դնում ինչպէս մի լարված գրամօֆօնի, որովհետև նրա ձայնը քաղցրահնչիւն էր, ձևերն արտիստական:

Արտաշէսը յուսահատված նայում էր նրան և ուսերը շարժում:

Մի օր Միսակը յայտնեց, թէ վճռել է գնալ պատերազմի դաշտը ինչպէս կամաւոր: Նա ասաց.

— Ես անպատւութիւն եմ համարում նստել այստեղ, քանի որ այնտեղ մարդիկ կռւում են իմ հայրենիքի համար: Այո, անպատուելին եմ համարում:

— Կամաց, այ տղայ, կամաց,—պոչեց նրան Արտաշէսը, թևից բռնելով:

— Ի՞նչ ես ուզում ասել,—աւելի բարձր գոռաց Միսակը:

— Այնպէս ասա, որ ուրիշները չը լսեն ասածդ:

— Գնալու եմ, Աստուած, երկինք-երկիրը վկայ, գնալու եմ:

Այնուհետև Միսակը խօսում էր այնպէս, որ, կարծես արդէն կամաւորների շարքումն էր, կռւում էր, վէրք տալիս, վէրք ստանում: Մերթ նա իրան երևակայում էր թևերը կտրած, մերթ ոտները կտրած կամ ուղղակի սպանված և կանխաւ ողբում էր ինքն իրան, յուզվում, մինչև անգամ արտասվում, մանաւանդ մի քանի բաժակ գինի խմելուց յետոյ:

Մի օր նա երևաց ընկերների շրջանում մի ահագին դեղնագոյն փափախ գլխին և ասաց.

— Արդէն:

— Ուրեմն ե՞րբ,—հարցրին ընկերները:

— Վաղը երեկոյեան 11 ժամվայ գնացքով:

Ընկերները հաւատացին և իսկոյն և եթ որոշեցին մտնել «Ոլիմպոս» ճաշարանը խաշ ուտելու:

Այնտեղ էր, որ արտասանվեցին մի շարք շատ սրտառուչ ճառեր: Այնտեղ էր, որ Միսակը փայլեց:

Ահա ինչ ասաց նա, ի միջի այլոց:

— Ի՞նչ է կեանքը: Դատարկ անօթ: Մի հարուած, և նա չը կայ: Կայիր և չքացար: Մի՛ տխրէք, մի՛ ողբաք ձեր ընկերոջը, որ վճռել է իր արիւնը զոհել հայրենիքին: Աղօթեցէք միայն, որ ես կարողանամ ձեր՝ ինձ վրա դրած յոյսերն արդարացնել:

Թէ ինչ յոյսեր էին դրված նրա վրա և ով էր դրել, յայտնի չեղաւ: Միայն ամենքը միաձայն գոչեցին:

— Բրավօ, բրավօ:

Ճաշարանում կային և ուրիշ խմբեր, որոնցից մէկը բաղկացած էր կամաւորներից: Մէկն այդ կամաւորներից մօտեցաւ Միսակին և խնդրեց թոյլ տալ իրան առանձին մի քանի խօսք ասելու:

— Համեցէք,—ասաց Միսակը և անձեռոցիկը կրծքից վերցնելով ու սեղանի վրա ձգելով՝ կամաւորի հետ քաշվեց մի անկիւն:

— Ներեցէք, որ ես թոյլ եմ տալիս ինձ ձեզ նկատողութիւն անելու,—ասաց կամաւորը,—բայց դա իմ պարտքն է: Գիտէք, դուք միանգամայն զուր էք այդքան բարձր ձայնով խօսում մեր խմբի, մանաւանդ մեր խմբապետի քաջագործութիւնների մասին, քանի որ մենք դեռ ոչինչ չենք արել:

— Բայց դուք ո՞վ էք, ինչ իրաւունքով էք ինձ այդ նկատողութիւնն անում,—գրգռվեց Միսակը:

— Սուս, կամաց, պարոն: Ես ձեր գովված խմբի անդամներից մէկն եմ և խմբապետի օգնականը: Իսկ ձեզ ես չեմ ճանաչում: Որքան գիտեմ, դուք մեր խմբի անդամներից չէք, թէև այստեղ մի քանի անգամ ասացիք, որ յիսնապետ էք մեզ մօտ:

— Դուք ինձ շուտով կը ճանաչէք,—ասաց Միսակը և հեռացաւ կամաւորից ու մօտեցաւ իր ընկերներին:

—

Հետևեալ օրը Միսակը չուղևորվեց պատերազմի դաշտը և ոչ միւս օրը և ոչ երրորդ օրը: Երբ ընկերները հետաքրքրվեցին, նա ասաց.

— Գիտէք, ես միտքս փոխեցի: Ես վճռեցի հայ խմբի հետ չը գնալ, այլ մտնել կամաւորների խառը խումբը:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետև հայ խմբերը չեն համապատասխանում իմ պահանջներին:

Խօսակցութեանը ներկայ էր և Արտաշէսը: Նա ոչինչ չասաց, թէև կարող էր մի բան ասել: Նա գիտէր, օրինակ, որ Միսակը դիմել է բոլոր խմբապետներին և բոլորից մերժում ստացել, որովհետև ամենքը նրան համարել են ոչ պիտանի: Շատախօս է, պարծենկոտ, հաւատ չի ներշնչում: Ոչ միայն հրացան արձակել չը գիտէ, այլև դաշոյն գործածել: Վերջապէս, շատ էլ առողջ չէ և հազիւ թէ կարողանայ դիմանալ լեռնային ցրտերին:

— Եւ ինչո՞ւ անպատճառ հայերի հետ պիտի գնալ,—շարունակեց Միսակը.—այդ ինչ շովինիզմ է: Կռիւը կռիւ է, միևնոյնն է ում հետ կը գնաս թշնամու դէմ: Այնպէս չէ՞:

— Այդպէս է,—հաւանութիւն տուեցին ամենքը:

Շաբաթներ անցան, կամաւորները գալիս էին, գնում, սպանում, սպանվում, վէրք տալիս, վէրք ստանում. իսկ Միսակը դեռ իր տեղումն էր: Սակայն նրա ոգևորութիւնը չէր սպառվում: Ընդհակառակը, խօսում էր աւելի շատ, աւելի եռանդով և միշտ նորանոր տեղեկութիւններ էր բերում պատերազմի դաշտերից: Տեղեկութիւններ, որ ոչ ոքի յայտնի չէին, բացի նրանից: Եւ ամեն անգամ, երբ որևէ խոշոր, սենսացիօն լուր էր հաղորդում ընկերներին, կրկնում էր:

— Ի սէր Աստուծու, առայժմ մեր մէջ մնայ, դեռ ոչ ոքի յայտնի չէ: Զգոյշ, գիտէք, որ պատասխանատուութիւնը մեծ է:

Սակայն չէր անցնում հինգ րօպէ և նոյն լուրն ինքը հաղորդում էր երկրորդին, երրորդին, բոլոր ծանօթներին, նոյնիսկ անծանօթներին:

— Բայց ե՞րբ ես գնում, ե՞րբ,—չէին դադարում հարցնել անգութ ընկերները:

— Շուտով, երևի, շատ շուտով,—պատասխանում էր շարունակ Միսակը.—դեռ հրաման չեմ ստացել. հէնց որ ստանամ, իսկոյն: Հաւատ չէ տուել իմ, ամեն օր սպասում եմ հրաւէրի...

Եւ մի օր, իսկապէս, եկաւ հրաւէրը:

Երեկոյ էր: Միսակն իր սենեակում թէյ էր խմում և Արտաշէսին բացատրում էր փաշայի «հանճարեղ» պլանի անաջողութեան պատճառը:

Մէկը դրսից զարկեց սենեակի դռներին:

— Ո՞վ է,—հարցրեց Միսակը:

— Ոստիկանութիւնը:

— Ահ, վերջապէս,—գոչեց Միսակը և դռներն իսկոյն բաց արաւ:

Ներս մտաւ թաղային պրիստաւի օգնականը մի թուղթ ձեռքում:

— Ո՞րն է ձեզանից Միսակ Մարկոսովիչ Մամուկեանը,—հարցրեց նա:

— Ես,—պատասխանեց իսկոյն Միսակը.—երևի զինուորական՝ իշխանաւորն է կանչում:

— Ոչ, պարոն, գեներալ-նահանգապետը հրամայել է ձեզ ձերբակալել:

— Ձերբակալե՞լ,—գոչեց Միսակը դողդող ձայնով:

— Այո:

— Ինչո՞ւ:

— Պատերազմի մասին սուտ լուրեր տարածելու համար:

— Բայց ես...

— Առանց առարկութեան. բարեհաճեցէք գալ ոստիկանատուն, այնտեղ բացատրութիւն կը տաք:

Եւ դռները լայն բանալով, աւելացրեց.

— Համեցէք...

Միսակը դեղնեց կիտրոնի պէս:

Շիրվանզադէ

[illegible]

...որ այդ դժուար թէ աջողվի, որովհետև այստեղ արդէն դատարկել են տալիս բնակարանները և խանութները զօրքի համար և, ինչպէս ասում են, Պարսկաստանից վերադարձող ռուս զօրքի համար, այդ վերջնականապէս կը ճշտվի այս երկու օրս։

Որոշվել է եթէ զօրքը Պարսկաստանից վերադարձաւ, այն դէպքում բոլոր գաղթականներին տեղաւորել Նախիջևանի գիւղերում. այդ դէպքում հարկաւոր է ամեն կերպ աշխատել, որպէս զի յատկացվի օրական մէկ գնացք Ջուլֆայից մինչև Հին-Նախիջևան զուտ գաղթականների համար, հակառակ դէպքում նրանց հնարաւորութիւն չի լինի ուղարկել Հին-Նախիջևան և բացի [illegible] գերը։ Կարիքը չափազանց մեծ է լինելու. եթէ հաշւելու լինենք մեր նախկին համեստ նորմայով, կը հարկաւորվի ամսական այդ գաղթականների համար 40—45,000 ր., իսկ Նախիջևանի ծախքերի համար 20,000 ր.։ Առանձին գնացքներ յատկացնելու համար արդէն սրբազանը դիմել է փոխարքային և երկաթուղային վարչութեանը, բայց մինչև օրս ոչ մի պատասխան չը կայ. այսօր ստացվեց հեռագիր պ. Ղուկասեանից, որ ուղարկում են Բագուի կողմից լիազօր գաղթականների գործով պարապելու պ. Պապեանին։

Մի ժամ առաջ տեղս հասան Ուրմիայի Սերգէյ եպիսկոպոսը, ռուսաց վարդապետները և միսսիան։ Անգլիական և ֆրանսիական հիւպատոսները եկան և գնացին Ռուսաստան։

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պետ. Դումայի անդամ Մ. Պապաջանեան ստացել է հեռագիր Էջմիածնից, դիւանապետ Բագրատ եպիսկոպոսից, թէ Վեհափառ Կաթողիկոսը հեռագրով դիմել է Կովկասի փոխարքային խնդրանօք, որ կարգադրութիւն լինի՝ տեղաւորել Պարսկաստանից եկած ասորի փախստականներին, որոնց թիւը շատ մեծ է, Երևանի նահանգի այլ քրիստոնեայ գիւղերում, ի նկատի ունենալով, որ հայ գիւղերը արդէն լցված են հայ փախստականներով, որ ձմեռվայ պատճառով հաղորդակցութիւն չը կայ լեռնային գիւղերի հետ և դաշտային հայ գիւղերն անկարող են պահպանել միաժամանակ թէ հայ և թէ ասորի փախստականներին։

Տեղեկութիւնների համաձայն, Երևանի նահանգում 17 ասորի գիւղեր կան, որոնք կարող են պատսպարել ասորի փախստականների մեծ մասին։ Սրանց թիւը մօտ 20,000 է։

ԳԻՆՈՒ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

«У. Россіи»-ն յայտնում է, որ շուտով վերսկսվելու է գինու վաճառքը, որի մէջ մըտնում է և շամպայնը, այն վաճառանոցներում, որոնք ունեն թոյլտուութիւն, այն է՝ գինու պահեստատներում, խոշոր վաճառանոցներում, գաստրոնոմիական խանութներում և այն խանութներում, որոնք գարեջուր վաճառելու իրաւունք ունեն.

Գինու վաճառքը Օդեսայում և Եկատերինոսլաւում արդէն թոյլատրված է։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

— Կովկասի քաղաքների միութեան բիւրօն որոշել է կահ-կարասիք ձեռք բերել երեք նոր սննդական կէտերի և երեք թէյատների համար։ Սննդական կէտերը հիմնվելու են Քեօթաքից մինչև Սարիղամիշ։ Որոշված է Նոր-Սելիմում սննդական կէտ չը բանալ։

— Կովկասի Գլխաւոր Կոմիտէտը Թիֆլիսի վաճառականական բանկի շինութեան մէջ իրերի պահեստ է բացում փախստականների համար։

— Այսօր, ցեր. ժամը 12-ին քաղաքային դումայի դահլիճում նշանակված է Հայ Նպաստամատոյց Ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովի շարունակութիւնը նախագահ և վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամների ընտրութիւն կատարելու համար։ Այս առիթով կարող ենք յայտնել, որ մեր հայ հարուստներից մէկը, համակրելով նոր ընկերութեան նպատակները, յայտնել է վարչութեան փոխ-նախագահին, որ յօգուտ գաղթականների նուիրաբերում է 10,000 րուբլի։

— Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի տեսուչ Յովհ. Ակունեանի ծրագրով պատրաստվել է նոր ձևի պատգարակ վիրաւորներ տեղափոխելու համար։ Այս նոր ձևի պատգարակը աւելի դիմացկուն և աւելի յարմար է, քան այն, որ գործադրվում է այժմ։ Նախընթաց օրը մի յանձնաժողովի ներկայութեամբ փորձ արին այդ պատգարակով և գոհ մնացին նրանից։ Երկրորդ փորձը նշանակված է յունվարի 12-ին։

— Յունվարի 8-ի գիշերը 1 ժ. 22 րոպէին քաղաքում զգացվեց թոյլ և տևական երկրաշարժ։ Հողի տատանումը դիտվել է Թիֆլիսի օբսերվատորիայում։ Նոյն գիշերը, նոյն ժամին, օբսերվատորիայի տեղեկութիւնների համաձայն, նկատվել է ուժեղ, բայց ոչ տևական երկրաշարժ Վլադիկավկազում։ Այս արդէն երկրորդ երկրաշարժն է յունվար ամսում՝ Կովկասում։

— Կանանց բարձր դասընթացքներում զբաղմունքները սկսվելու են երկուշաբթի, յունվարի 12-ին։

— Մեզ խնդրում են յայտնել, որ պատերազմից վնասվածներին օգնող հայկական կենտրոնական կոմիտէտը երէկ, յունվարի 10-ին, ուղարկել է Կարս գաղթականների օգտին հաւաքված շորերը 14 հակ։

— Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը «Պատերազմից վնասվածներին Օգնող Հայկ. Կենտր. Կոմիտէն յայտնում է ի գիտութիւն նուիրատուների հետևեալը։ Որովհետև լրագիրները շատ նիւթեր ունենալու պատճառով դժուարանում են տպագրել նուիրատուների ցուցակը, ուստի Կենտրոնական Կոմիտէն, համաձայնութեամբ տեղական հայ խմբագրութիւնների հետ, պարբերաբար առանձին յաւելուած մէջ կը հրատարակէ նուիրատուների ցուցակը և կը ցրվէ թերթերի հետ»։

— Սօչիից կովկասեան բանակի համար ստացվել են 30 մեծ ծանրոց տաք իրեր և և չոր մրգեղէն։

— Երէկ Թիֆլիսի վրայով Ռուսաստանի ներքին նահանգները տարան թիւրք գերիներ։ Երէկ Թիֆլիս բերվեց նոյնպէս մեծ քանակութեամբ պատերազմական աւար՝ թնդանօթ, ռազմամթերք և այլն։

— Ինչպէս մեզ տեղեկացնում են Տ. Մ. Փիլոյեանի առևտրական գիտութիւնների դասընթացքներում բացվում են զուգընթաց նոր բաժանմունք։ Զբաղմունքները սկսվելու են յունվարի 15-ին։

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Յունվարի 9-ին Արքունական թատրոնում տեղի ունեցաւ օպէրային խմբի տաղանդաւոր ռեժիսեօր Դ. Դումայի բենեֆիսը։ Ներկայացվեց M-me Ango (Շուկայի աղջիկը) կլասիքական օպէրան։ Բենեֆիցիանտին ընդունեցին ջերմ ծափահարութեամբ և մատուցին շատ ծաղկեպսակներ ու ընծաներ։

— Օպէրային խմբի կառավարիչ Եվլախովը արժանի է հասարակութեան շնորհակալութեան առանձնապէս նրա համար, որ ամեն կիրակի, ցերեկով Արքունական թատրոնում տրվում են օպէրային ներկայացումներ յատկապէս երեխաների և պատանիների համար համապատասխան պիէսների ընտրութեամբ։ Այսօր ցերեկով կը տրվեն «Վանիա և Մաշա» և «Եօթ այծիկներ» օպէրաները, որ այնպէս հրճուանք են պատճառում մանկահասակ երաժշտասէր հասարակութեան։

— Այսօր, երեկոյեան, նշանակված է երկու տաղանդաւոր արտիստների՝ յայտնի պրիմա-բալէրինա տ. Բաուէրզակսի և բալէտմէյստէր պ. Վակարէցի բենեֆիսը, որոնց տաղանդաւոր պարերից միշտ գոհ է մնացել Արքունական թատրոնի յաճախող հասարակութիւնը։ Կը ներկայացվեն «Ֆաուստ» և «Բարդուղիմէոսեան գիշեր»։

— Վաղը Արքունական թատրոնում, յօգուտ ուսանողներին օգնող կովկ. ընկերութեան, ներկայացվելու է «Աղքատ ուսանող» ուրախ օպէրան։ Լինելու է նաև երեկոյթի բաժին։

— Այսօր Արտիստական Ընկերութեան թատրոնում ռուս դրամատիկ. խումբը առաջին անգամ կը ներկայացնէ՝ երեկոյեան՝ «Невозможная женщина» պիէսը։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

նախկին օրդինատոր Պետերբուրգի սիֆիլ.-վեներ. կլինիկայի։ Ընդունում է հիւանդներին յատկապէս միզասեռային, վեներ., սիֆիլիսային հիւանդութեան. առաւ. ժամը 10—11 և երեկ. ժ. 7—9. Սեմեօնովսկայա փող., № 18 (Վօրօնցովի արձանի մօտ)։ Բժշկի բնակարանը Սեմեօնովսկայա, № 16.
(Հ. ու. կ.) 1018. 100—19

Ծախվում են

1) «ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՂՏՆԻ ՑԱՒԵՐԻ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», նկարներով, բազմաթիւ խորհուրդներով և բէցէպտներով։ Անհրաժեշտ գիրք և պարզ ու հասկանալի գրված ամեն մի չափահասի համար. բազմաթիւ նախազգուշութեան կանոններ տրիպէրով և այլ ցաւերով չը վարակվելու համար։ Գրքի մէջ կայ նաև սուր և խրոնիքական տրիպէրի և բժշկութեան մասին, բէցէպտներով։ Գինը 50 կոպ.։

2) «ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌՋԵՒՆ ԲԺՇԿԱՐԱՆ», ամեն տեսակ պատահական փորձանքներ, հիւանդութիւններ։ Թունաւորութիւններ և նրանց շուտափոյթ օգնելը, Բազմաթիւ տնային դեղեր և խորհուրդներ։ Շատ պարզ ու հասկանալի լեզուով։ Ամեն մարդու անհրաժեշտ գիրք գրպանի համար, և ամեն մարդ կարող է մեծ օգնութիւն հասցնել թէ իրան և թէ ուրիշներին։ Գինը 30 կոպ.։

3) «ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ» ամենալաւ և ծիծաղաշարժ անէկդօտների ու սրախօսութիւնների ժողովածու։ Ծիծաղաշարժ տկճորի պատկերը գրքի երեսին։ Գինը 20 կ.։

Այս երեք գիրքը միասին պահանջողներին

ՁՐԻ ՈՒՂԱՐԿՈՒՄ ԵՄ ԻԲՐ ՆՈՒԷՐ

երեք հետևեալ գրքերը. 1) «Կնիկարմատի շալվարը» ծիծաղաշարժ վօդևիլ չափահասների համար (գինն է 20 կ.), 2) «Րաֆֆի» պատկերով (գ. 10 կ.), 3) «Միևնոյն դագաղում», պատմուածք հայ-թուրքական կռիւներից, դիակների նկարներով, գինն է 7.։

Գրքերի գինը և ճանապարհի ծախս 20 կոպ. անդայման առաջուց ղրկել մարկաներով։ Հասցէս՝ Тифлисъ. Семеновская ул. № 9. Медицинскому фельдшеру А. Г. Есаянцу.
(հ.կ.) 327. 100—66

Լոյս տեսաւ
Պետրօգրադում Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ մի նոր ուսումնասիրութիւնը
Б. ИШХАНЯНЪ
«Нѣмецкій профессоръ о германскомъ шовинизмѣ»
(Факты и разоблаченія)
Գինն է 15 կոպէկ։
Դիմել կենտրոնական պահեստին՝ Петроградъ, Книжный магазинъ М. В. Попова, Невскій № 66. իսկ Կովկասում՝ «Գուտենբերգ» (Թիֆլիս) և «Сотрудникъ» (Բագւում) գրավաճառներին։
2. 10—5

1011.

(կ.) 50—8

„БОРАКСЪ“
Теперь я знаю и понимаю,
Скажете на препаратъ „Бораксъ“,
И бѣлье всегда имъ стираю,
Какъ испытаемъ его не разъ,
Что стирается легко, чисто и бѣлоснѣжно
И для кармана экономично
И на руки дѣйствуетъ совсѣмъ нѣжно.
Требуйте его! Будете стирать
и продавать отлично. фабр. преп.
Г. К. Давыдова, въ Армавирѣ.
(կ.) 1078. 10—4

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24. Տէլէֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատեստատներ։
Գործնական զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն ավանդվում են բէյալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թուաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն (ամենաստ ձեռքի ուղղում), արագագրութիւն. բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլօգրաֆիա (բեմինգտօն և ուր.) և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թիւ շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը յունվարի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 11—12-ը և երեկ. 4—6-ը։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առևտ. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 334 ունկնդիր, որոնցից 67 հոգի իգական սեռից)։
Կուրսերի հիմնադիր՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ
(ա.օ.) 1046. 0—17

ԱԿՑ. ԸՆԿ. Тифлис. Метал. Заводъ
Ինժեներ Գ. Զ. ԵԱՐԱԼԵԱՆ և Ընկ.
Թիֆլիս, Կվիրիլսկայա, 9, սեփ. տ.
Տնօրէնի տէլէֆօն № 9, Կառավարչի բնակարան 14—78.
ՅԱՏՈՒԿ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ
ԱՆՏՕԺԵՆԵՑԻՆ ՄԻՋՈՑՈՎ (զօդումն ացէտիլէն-թթուածինով) գազօդէնէրատորների, մօտօրների, աւտօմօբիլների, կաթսաների, ցիլինդրների, տպագրական մեքենաների, կաթսաների և այլն, պողպատեայ, երկաթեայ, չուգունէ, ալիւմինեայն, պղնձէ և այլն։ Պատրաստում բէզէրվուարներ, տականներ, կաթսաներ՝ ցանկացած ոդման, առանց բէթմաների։ Զօդումն ապարատներ և պէբեօրներ՝ շոգային ջեռուցման համար, նոյնպէս և ամեն տեսակ խողովակների և միացումների։
Աշխատանքները կատարվում են բէլգիացի մասնագէտի կողմից։ Կատարված աշխատանքների համար լրիւ երաշխաւորութիւն։
Աշխատանքները կատարվում են շուտափոյթ և խնամքով։
Լրիւ սարքաւորումն զօդային կայարանների եւ ուսուցումն վարպետների։
(կ.) 1084. 5—4

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
ԱՌԱՋԻՆ
ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Ն. Ռ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Գոյութիւն ունի 1895 թ.
Հիմնակ առևտրական հաշւապահութեան ձեռնարկի և զանազան մասնագիտական ձեռնարկների։
Տալիս է երկու սեռի անձանց մասնագիտական առևտրական գիտութիւն 4-ԱՄՍԵԱՑ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՈՎ ամենօրեայ պարապմունքներով։
Դասընթացքներում աւանդվում են. պարտադիր—հաշւապահութիւն կրկնակի իտալ., պարզ, գերմ., ֆրանս., ամերիկ. և ուրիշ սիստեմ. արդիւնաբերութեան զան. ճիւղերի, նաև գործար. և նաւթարդիւն., առևտր. թուաբ., առևտր. թղթակց., քաղաքատնտ., առևտր. իրաւունք., մուրհակի կանոնադր., առևտր. թուաբ. համրիչի վրա և վայելչագր. (ամենաստ ձեռքի ուղղումն). ոչ պարտադիր—Օտար լեզուներ, սղագրութիւն և բեմինգտօն։
Նիւթերը մատեանների և գործնական պարապմունքների համար աւանդվում են բէյալ կեանքից, ինչպէս որ պատահում գտնված դէպքում։
Ուսուցիչները բարձր կրթութիւն ստացած մասնագէտներ են, որոնք գործնականապէս և տեսականապէս պատրաստված են ամեն մի առարկայի համար առանձին։
Ատեստատներ տրվում են մինիստրութեան թոյլտուութեամբ։
Պարապմունքների սկիզբը ՅՈՒՆՎԱՐԻ 15-ԻՑ 1915 Թ.։
Խնդրագիրների ընդունելութիւնը դեկտեմբերի 15-ից, առաւօտեան ժամը 9—11-ը, երեկ. 5—7-ը։
Ծրագիրը և կանոնները տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։
Դասընթացքներին կից հաստատված են բէյ պատրաստված անձանց համար առանձին պատրաստական և լրացուցիչ դասարաններ ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։
Անձամբ և նամակներով դիմել՝ Тифлисъ, Учредит. Бухг. Курсовъ Н. В. Абраамяну. Николаевская, 22, Телефонъ 7—44. (Ն.Հ.Կ.) 1056. 0—10

ՏԵԽՆԻՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԻՆԺԵՆԵՐ
Տ. Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ
Բագու, Կրասնօվօդսկայա փ. տ. Ասան-Իսզբաշեանցի։ Հեռախօս № № 23-49, 23-50.
Առաջարկում է ամբողջ Կովկասի և Պարսկաստանի համար իսկապէս ԴԻԶԵԼ շարժիչներ (մօտօրներ) յայտնի ԿՕԼՕՄԵՆՍԿԻ ընկ. մեքենայագործարանից։
Հորիզոնական անգլիական շարժիչներ, (մօտօրներ) «ԿՐՕՍՍԼԷՅ» ընկերութեան մեքենայագործարանից «Դիւրացրած Դիզել» սիստեմի, որ գործ է ածվում նաւթի բոլոր տեսակներով. նաւթի ծախսն է մի ժամում ամեն մի ույժին ½ ֆունտ կամ 200 գրամմ։
Գազային շարժիչներ, որոնք բանում են թէ բնական և թէ գեներատորային գազով։
Ջրհան և ջրմուղ մեքենաներ (նասօսներ)։
Ջրի շարժիչներ (տուրբինաներ)։
Սառոյց պատրաստող մեքենաներ «Ֆէնիքս» ընկ. գործարանից։
Ամեն տեսակ էլեկտրական մեքենաներ և պիտոյքներ յայտնի «Դինամօ» ընկ. գործարանից։
Երկրագործական մեքենաներ՝ լօկօմօբիլներ, ցորեն մաքրող մեքենաներ, տրակտօրներ և այլն՝ յայտնի ամենայն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկեր. գործարանից։
Մեծ ճանապարհի վրա աշխատելու համար ԱՒՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐ նոյն ամերիկական «ԿԷՅՍ» (Case) ընկերութեան գործարանից։
Վերոյիշեալ տեխնիքական գրասենեակը իր վրա է վերցնում զանազան գործարաններ սարքել և գործի գցել իր միջոցներով՝ ինժեներներով և վարպետներով։
Դիմել՝ Баку, Техническая Контора Т. А. БУДАГЯНЦЪ.
Արտասահմանից՝ Bacou (Russie) Bureau Technique T. A. Boudaguian, Ingénieur.
(հ.կ.) 551. 0—63